

چیست؟

آشنایی با حقوق

بخش اول

کلیدواژه‌ها: حق، حقوق، تکلیف.

اشاره

آگاهی از حقوق فردی و اجتماعی و شناخت آن، زمینه‌ساز ایجاد روابط سالم اجتماعی است. با رعایت حقوق دیگران، جامعه حرکت خود به سمت عدالت را، با آهنگ مناسب‌تری آغاز می‌کند.

تصور اجتماعی بدون قانون، دهشتناک و وحشت‌افز است. هر اندازه اجتماعی پیشرفته‌تر باشد، به همان میزان از قوانین کامل‌تر و فراگیرتر برخوردار خواهد بود. چه آن که قانون را چکیده‌ی فرهنگ بشری دانسته‌اند.

زمانی می‌توان افراد جامعه را مسئولیت‌پذیر کرد که هر فرد آن جامعه، به ایفای مسئولیت خود موظف باشد. آشنایی با حقوق به منظور تربیت انسان‌های مسئول و پاسخ‌گو، و ضرورت پرداختن به آن، وظیفه‌ی هر رسانه‌ی تأثیرگذار در جامعه است.

زندگی در جامعه‌ی پیچیده‌ی کنونی، ما را به آگاهی از دانش‌ها و کسب مهارت‌های اساسی نیازمند کرده است که یکی از جدلی‌ترین آن‌ها، «حقوق» است. شهروند مطلوب کسی است که دانش و مهارت و نگرش‌هایی را که پای‌بندی و عمل کردن به آن‌ها برای عموم شهروندان هر کشور ضروری است، به دقت فرا گرفته باشد. توسعه و پرورش هویت مدنی و افزایش آگاهی نسبت به حقوق سیاسی و اجتماعی و تکالیفی که هر شهروند به عهده دارد، لازمه‌ی زندگی در جهان امروز و هدف مهم تربیت اجتماعی است.

تا زمانی که احترام به قانون و رعایت حقوق دیگران در جامعه مورد توجه قرار نگیرد، تقویت احساس مسئولیت و پاسخگو ساختن

نهادهای اجتماعی غیرممکن خواهد بود. برای آشنایی با حقوق، باید با مفاهیم اساسی آن نظیر حق و تکلیف آشنا شد.

حق

واژه‌ی حق که مفرد حقوق است، به معنای پایدار، پدیدآورنده، راست، واجب، عدل، باطل، مسلک، یقین، بهره و سهم معین هر کس در اسلام و... آمده است.

در اصطلاح حقوق، حق عبارت است از توانایی سُلطه‌ای که برای شخص یا اشخاصی نسبت به شخص یا چیز دیگر اعتبار شده و بر مبنای آن، شخص صاحب حق می‌تواند از آن بهره‌بردار.

هرگاه صاحب حق، از آن بهره‌برداری کند، اصطلاحاً گفته می‌شود حق خود را اعمال کرده است. مثلاً هرگاه شخصی حق سکونت در منزلی را داشته باشد و در آن ساکن شود، می‌گویند حق خود را اعمال کرده است. یا هرگاه زن، مهریه‌ی خود را از شوهر مطالبه کند، در واقع حق خود را نسبت به مهریه اعمال و اجرا کرده است.

اما این هرگز بدان معنا نیست که صاحب حق، در استفاده از حقوق خود و اعمال آن، آزادی بی‌قید و شرط دارد. بلکه اعمال حق، در گرو رعایت حقوق دیگران نیز هست. اگر اعمال حق، موجب وارد آمدن ضرر و زیان به دیگری شود، قانون صاحب حق را از اعمال حق باز می‌دارد. صاحب حق زمانی می‌تواند از حق خود استفاده کند که موجب رسیدن ضرر و زیان به دیگران نشود.

در مقابل هر حق، تکلیفی وجود دارد. در پس هر تکلیفی نیز، نوعی الزام و اجبار قانونی مطرح است.

حق و تکلیف در یک شخص قابل جمع نیستند، زیرا حق سُلطه‌ای است که شخص به موجب قانون بر دیگری پیدا می‌کند و تسلط انسان بر خودش نامعقول است.

تکلیف افراد در برابر اشخاص و جامعه، به دو شکل فعل و ترک آن است. در حقیقت مبنای تشخیص فعل مجرمانه همین است. چه آن که جرم، فعل یا ترک فعلی است که به موجب قانون جرم شناخته شده است.

در شماره‌ی آینده، در مورد حقوق فردی و آزادی‌های عمومی، مطالبی را عرضه خواهیم کرد.

شهروند مطلوب کسی است که دانش و مهارت و نگرش‌هایی را که پای‌بندی و عمل کردن به آن‌ها برای عموم شهروندان هر کشور ضروری است، به دقت فرا گرفته باشد

منابع

۱. ساکت، محمدحسین (۱۳۷۱). حقوق‌شناسی. نشر نخست، مشهد. چاپ اول.
۲. کاتوزیان، ناصر (۱۳۴۴). مقدمه‌ی علم حقوق. شرکت انتشار، تهران.
۳. معظمی، شهلا و فلاحیان، ناهید (۱۳۸۲). کتاب معلم آموزش حقوق. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. تهران.

